

Література:

1. Блак І.А. Основи фінансового менеджмента. Т.1-к.: Ника-Центр-1999.
2. Сокиринська І.Г.// Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства. Фінанси України. – 2003.- №1 , с.88.
3. Фінансы / В.М. Родионова, Ю.Я. Вавилов, Л.И. Гончаренко и др.; под ред В.М. Родионовой.-М: Фінансы и статистика.- 1995.- с. 37.
4. Відтворення основних і оборотних фондів.- К.: ІЕ НАНУ.-2001- с. 151.
5. Щорічні звіти підприємств ДАК “Укррудпром”- 1999, 2000, 2001, 2002рр.

Борисенко Б., Рябенко Л., Зінченко І.

ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЙ МЕХАНІЗМ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Інструменти валютно-фінансового механізму, що регулюють експортно-імпорتنу діяльність суб'єктів підприємництва України, по-різному впливають на ефективність діяльності експортерів та імпортерів. Економічна суперечність їх інтересів проявляється в різній спрямованості урахування впливу одних і тих же ризиків (валютного, відсоткового і т.д.) на результати діяльності. Якщо, наприклад, експортеру вигідна девальвація гривні, то для імпортера це означає згорання масштабів діяльності. Таким чином, ув'язка цих протиріч і їх використання з користю для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності за допомогою відомих форм регулювання, що вимагають нового змісту в сучасних економічних умовах, є достатньо актуальною проблемою для України.

Сучасні механізми, спрямовані на досягнення індикативних макроекономічних показників, повинні забезпечити стабільну основу для досить стійкого економічного росту. Загалом економіка України по своїх масштабах може бути визначена як "дуже мала та відкрита"[1,с.3], саме тому від стабільності зовнішньоекономічної активності українських підприємств у значній мірі залежить розвиток національної економіки. У цьому зв'язку все більшого значення набуває ефективне функціонування валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. Недооцінка впливу названого механізму здатна привести, за інших рівних умов, до згорання експортного потенціалу.

Уявляється важливим дати визначення і розкрити зміст валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Під валютним регулюванням ми розуміємо діяльність держави та уповноважених нею органів по регламентації міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями [2]. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності являє собою систему взаємозалежних елементів, що визначають економічні відносини, які виникають у процесі експортно-імпорتنної діяльності між суб'єктами господарювання. До структури валютно-фінансового механізму входять наступні елементи: державна грошово-кредитна політика і зокрема валютне регулювання, податкова і митно-тарифна політика; державне нормативно-правове регулювання зовнішньоекономічних операцій; ринковий механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сфері фінансового ринку; внутрішній фінансовий механізм регулювання окремих аспектів експортно-імпорتنної активності підприємства; система конкретних методів і прийомів керування зовнішньоекономічною діяльністю суб'єкта господарювання. Цей механізм повинен сприяти не тільки зміцненню національної грошової одиниці в рамках грошово-кредитної політики Національного банку, але й створювати надійну схему валютно-фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності для всіх її учасників, з урахуванням розширення масштабів міжнародної економічної інтеграції України на основі випереджального росту експортного потенціалу.

Що до державної грошово-кредитної політики, то великого значення набуло регулювання валютних курсів, особливо після введення європейської валюти. Хоча “грошового верстата” у природі не існує, принаймні на тривалий період, необхідно дати можливість здійснитися паритету купівельної спроможності - найважливішому елементу ринкового механізму саморегулювання.

Вирівнювання премій експортера та імпортера за рахунок ув'язки обох по ф'ючерсних договорах повинно здійснюватися з урахуванням інфляційного тиску країн - партнерів по ЗЕД. Очікуваний таким чином курс "spot" буде залежати від регульованого співвідношення темпів інфляції. Додаткові адміністративні включення "грошового верстата" під впливом соціальних і виборчих явищ не повинні мати місце, оскільки дестабілізують баланс ефективності діяльності експортерів та імпортерів.

Державна грошово-кредитна політика, національний рівень споживання, заощаджень, інвестицій і розміщення фінансових активів прямим чином впливають на обмінні курси валют, що приводить до необхідності детального дослідження платіжного балансу. Останній складається в основному з двох розділів: поточного балансу і балансу руху капіталу. І поточні, і капітальні операції передбачають використання іноземних валют, тобто роботу на валютному сегменті фінансового ринку. Типовий баланс реєструє річні потоки товарів, послуг, капіталу і річні зміни офіційних резервів. Транзакції усередині кожного рахунка відбиваються зі знаком "+", якщо вони є джерелом надходження засобу і зі знаком "-" - якщо гроші витрачаються. Джерелами валютних надходжень є експорт товарів та послуг, продаж фінансових активів нерезидентам за кордоном і позики за кордоном. Витрачаються кошти на імпорт товарів та послуг, покупку фінансових активів і кредитування нерезидентів - іноземців. За принципом подвійного рахівництва обсяги залучення і розміщення коштів завжди рівні один одному за рахунок зміни міжнародних резервів.

В умовах посиленої інтеграції економіки України у світову економічну систему та глобалізації останньої, питання впливу рахунку поточних операцій на платіжний баланс набуло великого значення. Найбільший вплив на структуру платіжного балансу України має баланс експорту та імпорту, а найважливішим з останніх є експорт товарів та послуг, котрий рік за роком змінює структуру національної економіки за рахунок зростаючої частки експорту в загальному обсязі виробництва. За останні роки ця частка досягла майже 60% валового продукту в основному за рахунок скорочення виробництва і зміцнення гривні. Таким чином, економіка України з 1995 по 2003 рр. набула супер-відкритого характеру, що загрожує стратегічній економічній безпеці навіть при умовах позитивного сальдо балансу експорту та імпорту. Збільшення частки експорту, з його незадовільною структурою і сировинною спрямованістю на тлі незначних масштабів вітчизняної економіки треба розглядати не як досягнення, а як марнотратство національних ресурсів. І хоча в останні два роки намітився економічний ріст, частка експорту все ж таки критично велика.

У зв'язку з надзвичайно великим впливом абсолютної суми експортних операцій на рівень життя народу, на стабілізацію української економіки необхідно вважати доцільним створення зваженої національної моделі валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності, особливо для експортно-орієнтованого сектору вітчизняної економіки. Такий механізм повинен ґрунтуватися на відповідності експорту національним інтересам, забезпечувати його раціональну товарну структуру і регіональну збалансованість, конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників, мінімізувати втрати від дискримінації на зовнішніх ринках і забезпечувати ріст добробуту українських громадян. Тим більше що у світі вже накопичений подібний досвід. Прикладом може служити експортна стратегія Японії й інших розвинутих східно-азіатських країн, які ще в середині 20-го сторіччя яскраво продемонстрували швидку переорієнтацію з імпоротно-залежної моделі на експортно-орієнтовану, насамперед за рахунок фінансових важелів [1]:

- шляхом жорстокої грошово-кредитної політики, спрямованої на використання закордонної допомоги в імпортно-залежному секторі виробництва;
- сприятливий податковий механізм для експортерів, що стимулюється регресивною шкалою оподаткування інвестування валютного виторгу в реальний сектор економіки з метою розширення масштабів господарювання.

В Україні внаслідок зайвої лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, особливо торгівлі, спочатку без належних обмежень допустили на вітчизняний ринок іноземних конкурентів, і тільки після обвального руйнування внутрішнього виробництва почали говорити про захист українських товаровиробників. Але, незважаючи на складні і несприятливі умови, значна частина наших виробників вистояла і забезпечила споживчий ринок українськими товарами, а також за рахунок стимулювання в рамках фіскального тиску було створено потенціал для експортного прориву.

Враховуючи сформовані сьогодні реалії, на першому етапі формування сучасної моделі валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності представляється доцільним розробити і створити сегментарні валютно-фінансові механізми для тих виробників, що вже мають передові технології в українській економіці і володіють сформованим експортним потенціалом. А

саме для підприємств: літакобудування, космічного комплексу, порошкової металургії, військово-промислового комплексу, а також для сільськогосподарського виробництва, за умови рішення майнової проблеми. Якщо це не зробити найближчим часом, то наявні конкурентоспроможні позиції цих підприємств будуть назавжди втрачені. Згодом може бути сформований цілісний валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності, за рахунок якого могли б розвивати свій експортний потенціал підприємства інших галузей національної економіки.

У числі першочергових задач варто виділити створення сприятливих економічних, правових, організаційних та інших умов для розширення експорту, надання вітчизняним експортерам відповідної допомоги не тільки у вигляді прямого фінансування, але і за рахунок створення недержавних страхових фінансових стабілізаторів зовнішньоторговельних операцій, що зменшують можливі втрати від ризиків. У якості страхових фінансових стабілізаторів можуть бути використані фінансові послуги, що пропонуються різними біржовими, страховими, гарантійними та іншими подібними їм інститутами. При цьому на першому етапі може бути використаний багатий закордонний досвід. Тобто можна було б створити сприятливі умови для залучення на вітчизняний ринок фінансових послуг нерезидентів, що володіють навичками і досвідом надання зазначених послуг. У ряді випадків це звичайно може привести до деяких утрат на ринку фінансових послуг для резидентів, але по-перше - ці втрати будуть тимчасовими, по-друге - під контролем держави, а по-третє - виграні від ефекту масштабу економіки з лишком компенсують ці втрати. І в остаточному підсумку, буде сформована конкурентоспроможна національна інфраструктура ринку фінансових посередників.

Наступна інтеграція України у світову економічну систему потребує адаптації вітчизняної фінансово-правової бази і всього господарського механізму до сформованих у світі умов глобалізації економіки. Вже зараз для цього можна порекомендувати: створити дійсно ліберальні та сприятливі умови для залучення міжнародних інвесторів; проводити подальший державний протекціонізм для створення спільних виробничих підприємств; забезпечувати збільшення обсягів і різноманітність форм міжнародного лізингу; розширювати співробітництво в рамках вільних економічних зон; створити систему ефективного страхування експортно-імпоротної діяльності українських підприємств, у тому числі і за рахунок державних коштів.

Поновлений та законодавчо врегульований валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності повинен відповідати вимогам економічної безпеки України, роблячи неможливим існування нелегітимних каналів відтоку капіталу з країни. Створюване фінансово-правове в рамках валютно-фінансового механізму поле повинне бути орієнтоване на: страхування експортних кредитів від комерційних і політичних ризиків; надання урядом гарантій по залучасних кредитних ресурсах у експортно-орієнтовані виробництва, з урахуванням норм прибутковості в різних галузях; надання державної фінансової підтримки перспективним експортерам; податкове заохочення експортерів; ефективне митно-тарифне стимулювання; проведення наукових досліджень з питань зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі дослідження механізмів спільного страхування експортерів та імпортерів; підготовку висококваліфікованих кадрів для зовнішньоекономічної діяльності; створення і підтримку об'єднань експортерів і імпортерів.

Конкретні заходи з оновлення валютно-фінансового механізму повинні знаходити втілення в розробці щорічних державних планів розвитку зовнішньоторговельної діяльності у такій послідовності: оцінка сучасного стану торгових відносин України; прогноз торгового і платіжного балансу країни; план експортних кредитів; план зовнішніх позичок і обслуговування зовнішнього боргу; перелік мір державного зовнішньоторговельного регулювання; митні ставки і границі їхніх можливих змін; перелік заходів валютного регулювання; варіанти захисту торгових інтересів України у випадках дискримінації національних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на ринках окремих держав.

Що стосується страхування експортно-імпорتنих операцій, то якщо звернутися до досвіду провідних компаній світу - неважко знайти, що більшість компаній хеджують ризики, чи, принаймні, намагаються, якнайменше піддавати себе валютним ризикам. При цьому постійно випробуються різноманітні схеми об'єднання хеджування і розподілу ризику. Для українських підприємств - суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, особливо експортерів, характерне підписання контрактів, що передбачають значну за часом відстрочку платежів, але неодмінно в американських долларах. При цьому мало хто поки звертає увагу, що експортери втрачають клієнтів в особі російських фірм, що хотіли б розраховуватися за постачання у своїй національній валюті. З однієї сторони, валютний ризик враховується при розрахунку вартості контракту, а з

іншого боку - експортний відділ утрачає свободу дій. Здійснюючи форвардний продаж карбованців, можна застрахуватися від валютного ризику і відокремити питання, що стосуються умов контролю, від проблем керування валютним ризиком. А вже фінансовому менеджеру вирішувати: страхувати чи спекулювати? Страхування, по-перше: робить життя фірми спокійніше і дозволяє зосередитися на головній діяльності. По-друге: його вартість не дуже велика (вартість хеджирования рівна нулю, якщо форвардний курс дорівнює очікуваному курсу "spot", відповідно до теорії очікування). По-третє: міжнародні валютні ринки демонструють заздрю ефективність.

Запропонована стратегія державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, із гнучким щодо кон'юнктури світових ринків, валютно-фінансовим механізмом буде сприяти прагматичному проникненню України у світову економіку, зміцненню занадто відкритого національного виробництва.

Література:

1. Fisher. The Theory of interest: As Determined by impatience to Spend income and Opportunity to invest it. Augustus M. Kelley, Publishers, New York, 1965.
2. Ющенко І.А., Міщенко В.І. Валютне регулювання - ДО.: Т-во "Знання", КОО, 1999.- 359с.

Азаренкова Г.М.

ФІНАНСОВІ ПОТОКИ ПРОМІСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ РУХУ

В умовах розбудови ринкових відносин виникає негайна потреба у підвищенні ефективності виробництва. Це у свою чергу потребує змін у підходах до управління підприємствами. При цьому визначеним напрямком таких змін повинно бути узгодження механізму та процедур методичного забезпечення менеджменту фінансових потоків, які відіграють першочергову роль у функціонуванні суб'єктів господарювання, кардинально впливають на процеси формування фінансових результатів та стійкість фінансової рівноваги окремого підприємства. До того ж зростання обсягів виробництва, зупинення інфляційних процесів, стабілізація національної валюти та зменшення бартерних операцій кардинально не поліпшили фінансового стану більшості суб'єктів господарювання. Так, у 2002 р. прибутки прибуткових підприємств зменшилися в 1,2 раза, а збитки збиткових – у 1,3 раза [1]. Тобто можна визначити, що вирішення задачі поліпшення фінансового стану більшості підприємств повинно бути перенесено в бік управління фінансовими потоками окремих суб'єктів господарювання.

Поряд із цим вкрай важливою, за умов формування відкритої економіки на трансформаційному етапі розвитку країни, є проблема інтенсифікації та структурної оптимізації потоків капіталу. Такий висновок базується на тому, що проблема інтенсифікації та структурної оптимізації потоків капіталу охоплює широко коло питань - від ефективності функціонування окремого підприємства до забезпечення потрібної маси інвестицій до країни, формування економічного клімату, який би відповідав задачам проведення ринкових реформ із найменшими негативними наслідками. До того ж фінансові потоки підприємств взаємопов'язані з формуванням, розподілом та використанням різних функціональних капіталів.

Таким чином, викладені обставини обумовлюють актуальність дослідження менеджменту фінансових потоків підприємств та розробки дієвих підходів щодо оптимізації їх руху, спрямованих на ефективне формування умов і використання різноманітних факторів.

За останні роки у вітчизняній літературі з'явилося багато досліджень з окремих питань менеджменту фінансових потоків. Зазначимо, що під фінансовим потоком розуміється цілеспрямований рух, зміна (обсягів, форм та видів) фінансових ресурсів певного суб'єкта господарювання, що відбувається спільно з відповідними його грошовими потоками [2]. Утім значна частка робіт присвячена дослідженню питань оптимізації грошових потоків підприємства, що декілька зужає розуміння поставленого завдання у концептуальному плані.

Так І.Ф. Пономарьов, Е.В. Шпика зазначають, що оптимізація грошових потоків є однією з